

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

Ключевые слова: международный грузовой транспорт, международный транспортный коридор, транспортные сети, интермодальная и мультимодальная перевозки.

РЕЗЮМЕ

Проаналізовано етапи створення МТК ТРАСЕКА, його організаційну структуру, зовнішньоторговельну логістику країн – учасниц. Окреслено пріоритети співробітництва України, Грузії і Туреччини.

Ключові слова: міжнародний вантажний транспорт, міжнародний транспортний коридор, транспортні мережі, інтермодальні і мультимодальні перевезення.

SUMMARY

The stages of creation of TRACECA, his organizational structure, foreign trade logistic of countries of participants, are analysed. Priorities of collaboration of Ukraine, Georgia and Turkey are selected.

Keywords: international freight transport, international transport corridor, transport networks, multimodal transportations.

АНАЛІЗ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ В ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

Фомичева Н.В., Доцент кафедри міжнародної економіки ДонНУ, к.е.н.,

Пелехоца К.О., Аспірант кафедри «Міжнародна економіка» Донецький Національний Університет

Як відомо, економіці властива циклічність. У певний проміжок часу можна спостерігати то спади, то підйоми. Тепер 2008 рік завжди буде асоціюватися з таким економічним явищем як світова фінансова криза, яка не обійшла стороною жодну цивілізовану державу та яку більшість експертів пов'язують з неминучими структурними змінами в економіках країн. Практично кожній людині в світі довелося відчувати на собі наслідки світової кризи. Глобальна економічна криза підірвала вражаючі темпи економічного зростання, досягнуті за останні роки країнами Центральної та Східної Європи й сприяла виникненню сукупності кризових явищ в фінансовій, соціальній та гуманітарній сферах.

У зв'язку з тим, що в процесі світової економічної кризи були залучені всі розвинені країни та країни, що розвиваються – то питання вивчення причин, динаміки кризових явищ у економіках, антикризових засобів, що були задіяні для подолання кризи є найактуальнішими у період поступового виходу та подолання кризи. Вивченню цих питань у своїх дослідних роботах підіймають такі вчені, як: Макогон Ю.В., Орехова Т.В., Губський Б.В., Черніченко Г.О., Медведкіна С.О., Лук'яненко Д.Г., Поддєрьогін А., та ін..

Країни Центральної та Східної Європи росли занадто швидко, їх інтеграція в економіку Євросоюзу проводилася надто поспішно і не завжди продумано, а витрати громадян і урядів зростали значно швидше їх доходів. Стрімке зростання частки Центральної та Східної Європи у світовій торгівлі за стагнуючої частки ВВП супроводжувався зростанням залежності від торгівлі всередині Євросоюзу (в середньому – 50% усієї зовнішньої торгівлі країн Східної Європи припадало на торгові операції зі старими членами ЄС). Під час кризи така одностороння інтегрованість у внутрішній ринок Євросоюзу, не дозволила економікам Центральної та Східної Європи гнучко реагувати на зміни попиту.

Мета статті – вивчення основних макроекономічних показників країн Центральної та Східної Європи у період кризи та посткризовий період, дослідження заходів, що сприяли подоланню кризових явищ в економіці.

Країни Центральної та Східної Європи росли занадто швидко, їх інтеграція в економіку Євросоюзу проводилася надто поспішно, а витрати громадян і урядів зростали значно швидше їх доходів. Світова економічна криза ліквідувала усі накопичені помилки. Стрімке зростання частки Центральної та Східної Європи у світовій торгівлі за стагнуючої частки ВВП супроводжувався зростанням залежності від торгівлі всередині Євросоюзу. Якщо для старих членів ЄС обсяг торгівлі з країнами Східної Європи становив 13% від імпорту і 15% від експорту, залежність країн Центральної та Східної Європи від торгівлі з старими членами Євросоюзу була значно вищою - в середньому 50% усієї зовнішньої торгівлі країн Східної Європи припадало на торгові операції зі старими членами ЄС. Інтегрованість окремих країн Центральної та Східної Європи у внутрішню торгівлю Євросоюзу в цілому була ще вищою. Так, 70% зовнішньої торгівлі Естонії, 71% зовнішньої торгівлі Литви і 78% зовнішньої торгівлі Угорщини припадали на внутрішній європейський ринок. Під час кризи така одностороння інтегрованість у внутрішній ринок Євросоюзу, не дозволила економікам Центральної та Східної Європи гнучко реагувати на зміни попиту.

Відновлення попиту займе в східноєвропейських країнах набагато більше часу, ніж у країнах Західної Європи. У кращій ситуації виявляться східноєвропейські компанії, орієнтовані на експорт.

Інша галузь, що зазнала значного «удару» кризою - банківський сектор. Починаючи з середини 1990-их центрально- та східноєвропейські банки послідовно втрачали свою незалежність. Якщо в 1995 році іноземні банки володіли лише 14% центрально-східноєвропейського банківського сектора (враховуючи за обсягом активів), то до 2008 року іноземним банкам, в першу чергу західноєвропейським, стало належати 75% банків країн Центральної та Східної Європи. У ряді країн Східної Європи поглинання місцевих банків дійшло практично до абсолютного межі. Так, в Естонії іноземні банки володіють 99% місцевих банків (за об'ємом активів), у Словаччині - 98%, у Литві - 92%. Практично повне підпорядкування місцевого фінансового сектору іноземним банкам робить його занадто вразливим у момент кризи - розвинені країни в першу чергу дбають про забезпечення своїх інтересів.

По-справжньому серйозною проблемою для фінансового сектора східноєвропейських країн став величезний вал кредитів, виданих ними в період зростання. В Естонії обсяг виданих всередині країни кредитів виріс в період з 2004-го по 2008 рік більш ніж на 60 процентних пунктів, досягнувши 99% ВВП країни. У Латвії внутрішні кредити становили в 2008 році 89% ВВП, в Угорщині - 81%. Загальний обсяг кредитів, виданих у Східній Європі західноєвропейськими банками через свої філії, перевищив 1,3 трильйони євро.

Тож, проведемо аналіз основних макроекономічних показників країн Центральної та Східної Європи.

Таблиця 1. Валовий внутрішній продукт за ринковими цінами (млн. євро (за цінами попереднього року)) (джерело: www.epp.eurostat.ec.europa.eu)

TIME GEO	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Болгарія	18946.8	21116.7	23265.8	26794.8	30636.5	32401.1
Чеська Республіка	84553.3	93836.9	107010.9	120666.6	130467.6	141780.2
Естонія	9349.2	10598.7	12295.0	14182.5	15067.8	13809.5
Латвія	10853.5	12300.6	14620.8	17638.3	20214.7	18910.1
Литва	17709.8	19574.8	22507.3	26337.9	29365.7	27442.2
Угорщина	77791.5	85583.6	92163.1	90764.0	101737.6	98866.0
Польща	201886.8	211623.9	259641.3	290550.8	326564.5	368588.6
Румунія	57040.4	63600.3	86086.1	103926.1	133895.4	129781.3
Словенія	26839.1	28355.0	30429.0	33166.8	35775.5	34231.9
Словаччина	30950.2	36233.8	41732.9	49249.1	58285.1	61759.6
Хорватія	31267.7	34133.1	37414.5	41231.4	43834.0	44611.9

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

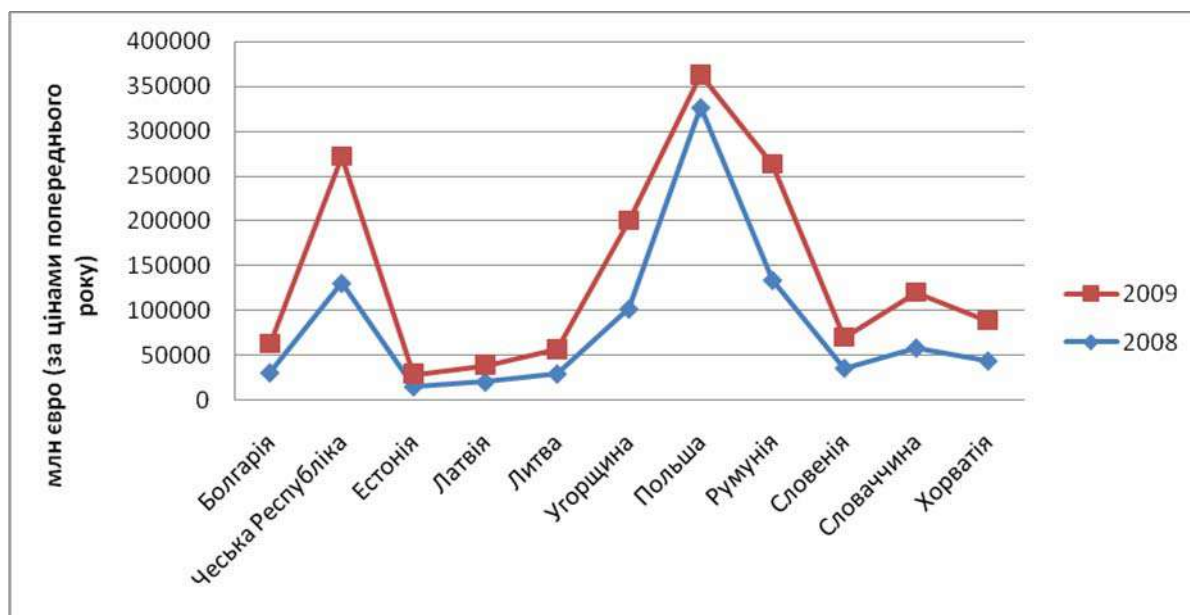

Рис.1.ВВП за ринковими цінами в динаміці 2008,2009рр., млн.євро (за цінами попереднього року)

Згідно даних таблиці, графіку по країнах Центральної та Східної Європи за показником Валового внутрішнього продукту (млн євро (за цінами попереднього року) спостерігається позитивна динаміка та зростання по всіх країнах у періоді 2004-2008 роки та падіння у більшості країн – у порівнянні із 2009 роком. Лише в деяких країнах (Болгарія, Чехія, Польща, Хорватія) спостерігається не лише утримання до кризових показників, а й їх зростання.

Таблиця 2. Експорт та імпорт країнами – членами ЄС та третіх країн за ринковими цінами (євро на одного мешканця) (джерело: www.epp.eurostat.ec.europa.eu)

TIME GEO	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Болгарія	2600	2800	3300	3800	4500	:
Чеська Республіка	8600	9800	11100	12300	14200	13100
Естонія	7200	8300	9800	11600	12000	10200
Латвія	4800	5700	7000	9300	10200	8200
Литва	5300	6100	7100	8500	9600	8000
Угорщина	8200	8800	8900	10100	10500	9300
Польща	5300	6400	7100	8200	9500	:
Румунія	2800	3700	4500	5800	:	:
Словаччина	6300	7100	8300	10200	12000	11700
Хорватія	7400	8000	8800	9700	10800	:

Таблиця 3. Експорт та імпорт країнами – членами ЄС та третіх країн за ринковими цінами (млн. євро за цінами попереднього року) (джерело: www.epp.eurostat.ec.europa.eu)

TIME GEO	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Болгарія	18946.8	21116.7	23265.8	26794.8	30636.5	32401.1
Чеська Республіка	84553.3	93836.9	107010.9	120666.6	130467.6	141780.2
Естонія	9349.2	10598.7	12295.0	14182.5	15067.8	13809.5
Латвія	10853.5	12300.6	14620.8	17638.3	20214.7	18910.1
Литва	17709.8	19574.8	22507.3	26337.9	29365.7	27442.2
Угорщина	77791.5	85583.6	92163.1	90764.0	101737.6	98866.0
Польща	201886.8	211623.9	259641.3	290550.8	326564.5	368588.6
Румунія	57040.4	63600.3	86086.1	103926.1	133895.4	129781.3
Словенія	26839.1	28355.0	30429.0	33166.8	35775.5	34231.9
Словаччина	30950.2	36233.8	41732.9	49249.1	58285.1	61759.6
Хорватія	31267.7	34133.1	37414.5	41231.4	43834.0	44611.9

За даними таблиць видно, що зростання показнику експорту та імпорту країнами – членами ЄС та третіми країнами, яке спостерігалось протягом 2004 – 2008 років, з виникненням кризових явищ скоротився майже на 10%.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

Таблица 4. ВВП за рыночными ценами (евро на одного жителя)
(джерело: www.epp.eurostat.ec.europa.eu)

TIME GEO	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Болгарія	2600	2800	3300	3800	4500	:
Чеська Республіка	8600	9800	11100	12300	14200	13100
Естонія	7200	8300	9800	11600	12000	10200
Латвія	4800	5700	7000	9300	10200	8200
Литва	5300	6100	7100	8500	9600	8000
Угорщина	8200	8800	8900	10100	10500	9300
Польща	5300	6400	7100	8200	9500	:
Румунія	2800	3700	4500	5800	:	:
Словенія	13600	14400	15500	17100	:	:
Словаччина	6300	7100	8300	10200	12000	11700
Хорватія	7400	8000	8800	9700	10800	:

Аналізуючи наведені показники ВВП за рыночними цінами на одного жителя (евро) просліджується позитивна динаміка зростання показника протягом 2004 – 2008 років та скороченням у 2009 році.

Таблица 5. Рівень загрози бідності (%)
(джерело: www.epp.eurostat.ec.europa.eu)

Країна/рік	2008	2009
Чеська Республіка	10	9
Естонія	19	19
Литва	19	20
Латвія	21	26
Угорщина	12	12
Польща	17	17
Словаччина	11	11
Словенія	12	12
Румунія	25	23
Болгарія	22	22

У Чеській Республіці рівень загрози бідності найнижчий серед країн ЄС. За останніми даними він досягає 9%, у той час як середній показник у країнах Центральної та Східної Європи становить 17%.

Таблица 6. Рівень безробіття в країнах Центральної та Східної Європи (%)
(джерело: www.epp.eurostat.ec.europa.eu)

Країна/рівень безробіття, (%)	Жовтень 2008	Жовтень 2009
Латвія	8,6	20,3
Словаччина	8,4	11,7
Угорщина	7,6	9,6
Болгарія	4,8	7,5
Чеська Республіка	4,2	6,8
Словенія	4,2	6,2
Естонія	7,6	14,6 (вересень)
Литва	7,9	13,6 (червень)
Румунія	5,8	6,3 (червень)

У Чеській Республіці, Словенії рівень безробіття один з найнижчих (майже в три рази менший ніж у Латвії) за показниками на 2009 рік, який був важким для всіх країн.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

Таблиця 7. Мінімальна заробітна плата у 2008р. (євро)
(джерело: Eurostat-European Commission, Key Figures on Europe 2009 Edition)

Країна	2008 (євро)
Румунія	137
Болгарія	112
Угорщина	285
Чеська Республіка	329
Латвія	228
Естонія	278
Словаччина	267
Литва	232
Польща	334
Словенія	567

Згідно з наведеними даними в таблиці, найбільша мінімальна заробітна плата у 2008 році зафіксована у Словенії, Чеській Республіці, Польщі, найменший – у Болгарії, Румунії.

Таблиця 8. Середня місячна заробітна плата брутто (нарахована, без утримання податків) в країнах Центральної та Східної Європи у 2008р. (євро)
(джерело: OECD, Tax Database)

Країна	Середня з/п, (євро)
Чеська Республіка	925
Естонія	829
Угорщина	731
Польща	714
Словаччина	692
Латвія	678
Литва	628

На сьогоднішній день найвища середня заробітна плата в країнах континентальної Європи. Найнижча середня заробітна плата серед країн Центральної та Східної Європи ЄС - Латвії, Литві, де її розмір не досягає 700 євро. У Чеській Республіці з 2008 року розмір середньої заробітної плати становить 925 євро (приблизно 23 542 чеських крон), що, у свою чергу, є найвищим показником по країнах Центральної та Східної Європи.

Аналізуючи основні макроекономічні показники країн Центральної та Східної Європи можна дійти висновку, що серед усіх країн, найменш постраждалими від кризи є Чеська Республіка, Польща, Угорщина, Словаччина. Немає сумніву, що цьому сприяли антикризові дії урядів країн.

Так, Чехія зробила акцент на підтримку кредитування й майже не надавала прямих фінансових дотацій, вважаючи за краще різні пільги і знижки. З початку 2009 року було зменшено обов'язкові внески соціального страхування. Така політика продовжується і зараз, поряд з відмовою від планів вступу до зони євро (як і в Болгарії).

Словаччина підтримці зайнятості, малого і середнього бізнесу, а також на внутрішньому попиті. Румунія акцентує свою увагу на розвитку інфраструктури. Також окремо підтримують банки-гаранти експортних поставок, створені спеціальні фонди для кредитування промисловості і скасовано податок на реінвестований прибуток.

Угорщина вирівняла економічну ситуацію за рахунок підтримки будівельного сектора і зниження податків для підприємців (однак Угорщина залишається вразливою, оскільки сильно залежить від кредитів в іноземній валюті, державного боргу, очікуваного зростання бюджетного дефіциту).

Щодо економічних заходів на протидію кризовим явищам урядом Польщі: по – перше, це відносно незначна залежність Польщі від іноземних ринків (експорт складає менше 40% польського ВВП) при одночасно досить великому споживанні на внутрішньому ринку. Значний внутрішній попит, і особливо - індивідуальне споживання, посилена скороченням податків і індексацією пенсій і соціальних виплат, змогли в достатній мірі компенсувати падіння зовнішнього попиту. В результаті частина продукції, що не знайшла своїх покупців за кордоном, була продана всередині країни.

Іншим чинником стабілізації польської економіки є добре діюча банківсько-фінансова система країни. Польські банки в незначній мірі відчули наслідки фінансової кризи, що почалася в Сполучених Штатах. Незважаючи на те, що іноземні інвестори володіють великою часткою в цьому секторі економіки (більше 71% капіталу), на американських інвесторів припадає лише 7% обсягу. Завдяки належному нагляду держави, з одного боку, і розумному господарюванню самих банків - з іншого, вдалося уникнути труднощів, які призвели до поширення світової кризи і стали серйозною проблемою для сусідніх з Польщею країн. Польські банки набагато обережніше підходили до кредитування, особливо іпотечному, завдяки чому уникнули проблем, характерних для багатьох іноземних банків. На розвиток польської економіки позитивно впливають також інвестиції в інфраструктурну сферу, фінансовані в основному з коштів Євросоюзу. Однак, не можна скасовувати й той один з головних ефективних факторів, що дозволив захистити економіку Польщі - значний фундамент економіки, сформований протягом останніх років державних перетворень в країні, що були пов'язані з підготовкою країни до членства в Європейському Союзі, а це принесло державі сьогодні стабільну, збалансовану структуру економіки.

Незважаючи на те, що економіка країн Центрально-Східної Європи почала поступово відновлюватися, для повного підйому буде потрібно ще тривалий час. Значний фінансовий дефіцит, слабкий внутрішній попит і високий рівень безробіття - всі ці проблеми необхідно буде вирішити в процесі економічного відновлення.

2010 рік за всіма прогнозами має стати ключовим для економічного відновлення в країнах Центральної та Східної Європи. У більшості країн регіону, які пережили економічну депресію у попередні 5 кварталів, був вперше відзначений економічне зростання.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

Висновки.

Криза зумовила безпрецедентні за масштабом і наповнення заходи у всіх основних країнах та регіонах світу. У фінансовому вираженні ці програми досягли 13 трлн дол., в тому числі фінансове оздоровлення банків і компаній - 3,6 трлн дол., стимулюючі програми - 9,4 трлн дол. Загальні заходи: рекапіталізація постраждалих банків, підтримка системоутворюючих компаній, ізоляція проблемних активів. Реалізовані сотні нових протекціоністських заходів.

Разом з тим в ході кризи стало очевидно, що процес координації макроекономічної і фінансової політики в Європі не встигає за процесом економічної інтеграції. Очевидно, що банки в країнах з ринковою економікою брали на себе величезні ризики, коли підтримували безпрецедентний бум кредитування і попиту, не створюючи при цьому достатнього фінансового обґрунтування.

То ж, необхідно країнам – членам Євросоюзу (в тому числі й країнам Центрально-Східної Європи) проводити скоординовану політику по основних напрямках, включаючи створення настільки необхідної системи фінансової стабільності, яка охоплює як розвинені, так і що розвиваються економіки, а також спільні зусилля щодо запобігання руйнівних коливань обмінних курсів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Дипломатия глобализации / Л.М. Капица // Экономика XXI века. - 2010. - № 2. - С. 27-81.
2. Основные показатели экономического и социального развития стран и регионов мира / Л.М. Капица // Страны и регионы мира. Экономико-политический справочник. 3-е изд. / Под ред. А.С. Булатова. - М.: Проспект, 2009.
3. Платонова И.Н. Роль валютной политики в преодолении финансового кризиса в России / И.Н. Платонова // Мировой финансовый кризис: пути выхода из сложившейся ситуации. Материалы международного научного конгресса "Роль бизнеса в трансформации российского общества" 13-19 апреля 2009 г. - М.: МФПА, 2010. - С. 13-28.
4. Demircuc-Kunt A., Serven L. Are All the Sacred Cows Dead? Implications of the Financial Crisis for Macro and Financial Policies // World Bank Policy Research Working Paper No 4807. 2009.
5. www.liffe.com
6. www.smida.gov.ua
7. www.sta.gov.ua
8. www.rada.kiev.ua
9. www.kmu.gov.ua
10. www.interfax.kiev.ua/ukr
11. www.kommersant.ua
12. www.economics.unian.net
13. www.oecd.org
14. www.worldbank.org
15. www.imf.org
16. www.epp.eurostat.ec.europa.eu
17. www.europe.eu.int
18. www.worldbank.org/eca
19. <http://minprom.ua>

РЕЗЮМЕ:

Глобальна економічна криза підірвала вражаючі темпи економічного зростання, досягнуті за останні роки країнами Центральної та Східної Європи й сприяла виникненню сукупності кризових явищ в фінансовій, соціальній та гуманітарній сферах. Тому дуже актуальним є аналіз основних макроекономічних показників у кризовий період та дослідження заходів, що сприяли подоланню кризових явищ в економіці.

Ключові слова: глобальна економічна криза, кризовий період, подолання кризових явищ в економіці, темпи економічного зростання

РЕЗЮМЕ:

Глобальный экономический кризис подорвал впечатляющие темпы экономического роста, достигнутые за последние годы странами Центральной и Восточной Европы и способствовал возникновению совокупности кризисных явлений в финансовой, социальной и гуманитарной сферах. Поэтому очень актуальным является анализ основных макроэкономических показателей в кризисный период и исследования мероприятий, способствовавших преодолению кризисных явлений в экономике.

Ключевые слова: глобальный экономический кризис, кризисный период, преодолению кризисных явлений в экономике, темпы экономического роста

SUMMARY:

Global economic crisis has undermined the impressive economic growth achieved over recent years Central and Eastern Europe and contributed to the totality of crisis in the financial, social and humanitarian spheres. So very important is the analysis of key macroeconomic indicators during the crisis period and research activities, contributing to overcome the crisis in the economy.

Keywords: global economic crisis, the crisis period, overcoming the crisis in the economy, economic growth

РОЛЬ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В ПРОЦЕСАХ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Хромов М.І., к.е.н., старший науковий співробітник Інституту економіки промисловості Національної академії наук України

В сучасних умовах мінливих суспільних перетворень, техніко – технологічного розвитку, глобалізації формування ринкового середовища все більшого значення набувають питання зміни уявлення про закономірності, джерела та чинники розвитку економічних систем.

Якісний прорив в усвідомленні сприйняття навколишнього світу, пов'язаний з розробкою нової парадигми, системи ідей і уявлень, яка спроможна до вирішення чи розв'язання протиріч, що виникають у науці, надати роз'яснення накопиченому емпіричному матеріалу та відкрити шлях до поглибленню знань [1, с.34].

В економічних дослідженнях останніх років питанню вивчення процесів економічного розвитку, в тому числі особливої ролі людини в сучасних умовах суспільного устрою, приділяється велика увага. Цим напрямом науки присвятили праці В.Антонюк, В.Близнюк, Д.Богиня, І.Буян, О.Грішнова, В.Ковальчук, М.Критський, Е.Лібанова та інші науковці. Однак, детальний аналіз наукових розробок з зазначених питань свідчить про незавершеність дослідження людського капіталу, залишаються дискусійними окремі питання визначення його ролі, як економічної категорії, в процесах економічного розвитку.

Метою статті є комплексне системне дослідження процесів економічного розвитку, моделей економічного зростання, визначення факторів розвитку економічних систем в контексті ефективності функціонування людського капіталу.

Економіка – динамічна система. Вона завжди знаходиться в стані динамічних змін, екстенсивного чи інтенсивного розвитку, застою чи спаду. В цьому контексті важливим є розгляд співвідношення понять «динаміка», «зростання» та «розвиток».